

Lieta C-410/23[Pielatak]¹**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar Tiesas Reglamenta 98. panta 1. punktu****Iesniegšanas datums:**

2023. gada 3. jūlijs

Iesniedzējtiesa:*Sąd Okręgowy w Warszawie* (Polija)**Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:**

2023. gada 26. maijs

Prasītāja:

I. SA

Atbildētājs:

S.J.

Pamatlietas priekšmets

Apelācijas sūdzība par pirmās instances tiesas spriedumu par prasību samaksāt līgumsodu par to, ka elektroenerģijas patērētājs, kurš ir lauksaimnieks, pirms termiņa ir izbeidzis uz noteiktu laiku noslēgto elektroenerģijas piegādes līgumu.

Prejudiciālā nolēmuma priekšmets un juridiskais pamats

Pirmais prejudiciālais jautājums ir par to, vai – ņemot vērā Direktīvas 93/13/EEK 2. panta b) un c) punktu –, patērētāja statuss ir lauksaimniekam, kurš ir noslēdzis līgumu par elektroenerģijas iegādi gan lauku saimniecībai, gan mājsaimniecībai. Otrais prejudiciālais jautājums ir par to, vai – ņemot vērā Direktīvas 2009/72/EK noteikumus –, ir pieļaujams pieprasīt minētajam lauksaimniekam samaksāt līgumsodu par atteikšanos no šāda līguma.

¹ Šis lietas nosaukums ir izdomāts. Tas neatbilst neviena lietas dalībnieka reālajam personvārdam vai nosaukumam.

Prejudiciālie jautājumi

1. Vai Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 2. panta b) un c) punkts un šajā pantā ietvertā patērētāja definīcija, kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2011/83/ES (2011. gada 25. oktobris) par patērētāju tiesībām un ar ko groza Padomes Direktīvu 93/13/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 1999/44/EK un atceļ Padomes Direktīvu 85/577/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 97/7/EK 17. apsvērums ir attiecināmi arī uz lauksaimnieku, kurš ir noslēdzis līgumu par elektroenerģijas iegādi gan lauku saimniecībai, gan mājsaimniecībai?

2. Vai Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2009/72/EK (2009. gada 13. jūlijs) par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz elektroenerģijas iekšējo tirgu un par Direktīvas 2003/54/EK atcelšanu 3. panta 5. un 7. punkts, 51. apsvērums un I pielikuma 1. punkta a) un e) apakšpunkts, kuros ir paredzēts, ka no patērētājiem, tiem izbeidzot līgumu par elektroenerģijas pakalpojumu sniegšanu, nevar iekasēt nekādu maksu, ir jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj iespēju piemērot elektroenerģijas lietotājam - patērētājam līgumsodu par uz noteiktu laiku noslēgta elektroenerģijas piegādes līguma izbeigšanu (1997. gada 10. aprīļa *Ustawa – Prawo energetyczne* [Enerģētikas likuma] 4.j panta 3.a punkts)?

Atbilstošās Savienības tiesību normas

Padomes Direktīva 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos – 2. pants.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2011/83/ES (2011. gada 25. oktobris) par patērētāju tiesībām un ar ko groza Padomes Direktīvu 93/13/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 1999/44/EK un atceļ Padomes Direktīvu 85/577/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 97/7/EK – 17. apsvērums.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/72/EK (2009. gada 13. jūlijs) par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz elektroenerģijas iekšējo tirgu un par Direktīvas 2003/54/EK atcelšanu – 51. apsvērums, 3. panta 5. un 7. punkts, kā arī I pielikuma 1. punkta a) un e) apakšpunkts.

Atbilstošās valsts tiesību normas

Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne [1997. gada 10. aprīļa Enerģētikas likums] - 4.j panta 3.a punkts:

“3.a. Galalietotājam ir tiesības izbeigt uz noteiktu laiku noslēgtu līgumu, saskaņā ar kuru enerģētikas uzņēmums šim lietotājam piegādā gāzveida kurināmo vai elektroenerģiju, bez maksas un bez citas kompensācijas, kas nav noteikta līgumā, iesniedzot rakstveida paziņojumu enerģētikas uzņēmumam.”

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny [1964. gada 23. aprīļa Civilkodeksa likums] – 22.¹ pants (patērētāja definīcija), 43.¹ pants (uzņēmēja definīcija), 385.¹ pants (nepieļaujami līguma noteikumi patērētāju līgumos), 483. panta 1. punkts (līgumsods) un 484. pants (līgumsoda apmērs).

Īss pamatlīstas faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

- 1 2017. gada 18. martā sabiedrība *I. S.A.*, elektroenerģijas piegādātāja, noslēdza ar lauksaimnieku *S.J.* visaptverošu elektroenerģijas pārdošanas līgumu. Kā enerģijas patēriņa vieta tika norādīta *S.J.* piederošā lauku saimniecība. Saskaņā ar līgumu pārdošanai bija jāsākas 2018. gada 1. janvārī. Līgums tika noslēgts uz noteiktu laiku līdz 2021. gada 31. decembrim. Gadījumā, ja tas tiktu laužts pirms šī termiņa vai ja līgumu nevarētu izpildīt klienta vainas dēļ, klientam bija jāmaksā līgumsods saskaņā ar līguma vispārīgajiem noteikumiem.
- 2 Ar 2017. gada 5. maija vēstuli *S.J.* informēja, ka lauž līgumu, izmantojot likumā paredzētās atteikuma tiesības, kas paredzētas patērētāju līgumu gadījumā. Turklāt *S.J.* iesniedza paziņojumu par atteikšanos no kļūdas ietekmē noslēgtā līguma tiesiskajām sekām un norādīja, ka līgums esot spēkā neesošs. Viņš apgalvo, ka, slēdzot līgumu, viņu maldināja *I. S.A.* pārstāvji, kas viņu pārsteidza darba laikā un neizskaidroja visus līguma apstākļus.
- 3 Ar 2020. gada 22. maija vēstuli sabiedrība *I. S.A.* norādīja, ka sniegtie paziņojumi nav spēkā. Tā izdeva paziņojumu par parādu, saskaņā ar kuru *S.J.* līdz 2020. gada 7. jūlijam bija jāsamaksā līgumsods par līguma pirmstermiņa izbeigšanu, un izrakstīja rēķinu par patērēto elektroenerģiju, kas tika piegādāta laikposmā no 2018. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 10. janvārim.
- 4 *S. J.* atteicās maksāt norādītās summas. Sabiedrība *I. S.A.* nav piegādājusi *S.J.* nekādu elektroenerģijas daudzumu. Rēķinā norādītajā laikposmā elektroenerģijas piegādi *S.J.* veica cits uzņēmums.
- 5 Ar 2021. gada 14. aprīļa prasības pieteikumu sabiedrība *I. S.A.* lūdza pirmās instances tiesu piespriest *S.J.* segt piegādātās elektroenerģijas cenu, pieskaitot procentus, un samaksāt līgumsodu par līguma pirmstermiņa izbeigšanu.
- 6 Atbildot uz prasības pieteikumu, *S.J.* lūdza prasību noraidīt pilnībā, norādot, ka līgums ir spēkā neesošs, ka prasītāja nav izpildījusi līgumu un ka viņš ir atteicies no līguma.
- 7 Pirmās instances tiesa prasību noraidīja. Par pirmās instances tiesas spriedumu sabiedrība *I. S.A.* iesniedza apelācijas sūdzību iesniedzējtiesā.

Pamatlietas pušu galvenie argumenti un pirmās instances tiesas argumenti

- 8 S.J. uzskata, ka viņam ir patērētāja statuss, jo elektroenerģijas sadale un pārdošana attiecas ne tikai uz lauku saimniecību, bet galvenokārt uz viņa mājsaimniecību.
- 9 Pirmās instances tiesa noraidīja prasību par samaksu, lai gan tā konstatēja, ka S.J. nebija patērētāja statusa, jo saskaņā ar Civilkodeksa 221. pantu par patērētāju uzskata fizisku personu, kas ar pārdevēju vai piegādātāju ir noslēgusi tiesisku darījumu, kurš nav tieši saistīts ar viņas uzņēmējdarbību vai profesionālo darbību. Tomēr līgumā kā saņēmēja bija norādīta “lauku saimniecība” un tajā bija noteikts, ka līgums ir paredzēts subjektiem, kas nav patērētāji. Lai gan S.J. norādīja, ka iegādāto elektroenerģiju bija paredzēts izmantot arī mājsaimniecībā, pirmās instances tiesas ieskatā, ar to nebija pietiekami, lai S.J. uzskatītu par patērētāju. Tādējādi viņš nevarēja izmantot savas atteikuma tiesības, pamatojoties uz *Ustawa o prawach konsumenta* [Likuma par patērētāju tiesībām] noteikumiem, un viņa paziņojums nebija spēkā.
- 10 Tā vietā pirmās instances tiesa piemēroja Enerģētikas likuma 4.j panta 3.a punktu, kurā ir paredzēts, ka galalietotājs ir tiesīgs izbeigt uz noteiktu laiku noslēgtu līgumu, saskaņā ar kuru enerģētikas uzņēmums šim lietotājam piegādā gāzveida kurināmo vai elektroenerģiju, bez maksas un bez citas kompensācijas, kas nav noteikta līgumā.
- 11 Pirmās instances tiesas ieskatā prasība par līgumsoda samaksu nebija pamatota, jo saskaņā ar Civilkodeksa 483. panta 1. punktu līgumsods ir paredzēts tam, lai atlīdzinātu zaudējumus, kas radušies, neizpildot vai nepienācīgi izpildot nefinansiālu saistību. Elektroenerģijas pārdošanas gadījumā pircēja saistību priekšmets ir cenas samaksa, t.i., finansiāla saistība. Pirmās instances tiesa uzskatīja, ka līguma noteikumā S.J. nevarēja paredzēt pienākumu maksāt līgumsodu gadījumā, ja līgums tiek izbeigts pēc viņa iniciatīvas, jo viņa saistība bija finansiāla.
- 12 Turklāt pirmās instances tiesa uzskatīja par nepamatotu prasību samaksāt cenu par patērēto elektroenerģiju, jo bija konstatēts, ka sabiedrība *I. S.A.* nav piegādājusī S.J. nekādu elektroenerģijas daudzumu.
- 13 Apelācijas sūdzībā sabiedrība *I. S.A.* apgalvoja, ka ir kļūdaini novērtēti pierādījumi, kā arī pārkāpts Enerģētikas likuma 4.j panta 3.a punkts, to nepareizi interpretējot un pieņemot, ka *I. S.A.* nav tiesību piemērot līgumsodu par līguma pirmstermiņa izbeigšanu, lai gan no šīs tiesību normas nepārprotami izriet, ka no patērētāja var iekasēt papildu izmaksas, ja pienākums tās segt izriet no līguma, kā tas ir šajā lietā.
- 14 Sabiedrība *I. S.A.* norāda arī uz Civilkodeksa 483. panta 1. punkta pārkāpumu (par iespēju paredzēt noteiktas summas – līgumsoda – samaksu kā atlīdzību par zaudējumiem, kas radušies sakarā ar nefinansiālas saistības neizpildi vai nepienācīgu izpildi), to nepiemērojot un kļūdaini pieņemot, ka līgumsods tika piemērots sakarā ar finansiālas saistības neizpildi, lai gan līgumsods bija paredzēts

par līguma izbeigšanu pirms tā termiņa, uz kādu tas tika noslēgts, proti, par konkrētu patērētāja rīcību, nevis finansiālas saistības neizpildi.

Īss līguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pamatojuma izklāsts

- 15 **Pirmajā prejudiciālajā jautājumā** tiek vaicāts, vai lauksaimniekam, kurš iegādājas elektroenerģiju gan savas lauku saimniecības, gan mājsaimniecības vajadzībām, ir patērētāja statuss.
- 16 Tieši atsaucoties uz līgumslēdzēju statusu – atkarībā no tā, vai tie darbojas nolūkos, kas ir saistīti ar to amatu, uzņēmējdarbību (nodarbinātību) vai profesiju, – Padomes Direktīvā 93/13 ir definēti līgumi, kuriem tā ir piemērojama (spriedums, 2019. gada 21. marts, *Pouvin un Dijoux*, C-590/17, 23. punkts). Saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru jēdziens “patērētājs” Direktīvas 93/13 2. panta b) punkta izpratnē ir izvērtējams, ņemot vērā funkcionālo kritēriju, kas paredz izvērtēt, vai attiecīgās līgumiskās attiecības iekļaujas tādā darbībā, kura nav profesijas veikšana (rīkojums, 2016. gada 14. septembris, *Dumitraș*, C-534/15, 32. punkts). Šajā lietā funkcionāla nošķiršana nav pilnībā iespējama, jo līgums tika noslēgts gan lauku saimniecības, gan mājsaimniecības vajadzībām.
- 17 Padomes Direktīvā 93/13/EEK nav reglamentēti divējāda lietojuma līgumi. Tikai Direktīvas 2011/83/ES (2011. gada 25. oktobris) par patērētāja tiesībām 17. apsvērumā Savienības likumdevējs ir skaidri norādījis, ka “divējāda lietojuma līgumu gadījumā, ja līgums ir noslēgts ar mērķi, kas daļēji ir saistīts un daļēji nav saistīts ar personas komercdarbību, un ar komercdarbību saistītais mērķis ir tik ierobežots, ka nav dominējošs līguma kopējā kontekstā, arī šāda persona būtu jāuzskata par patērētāju”.
- 18 Tomēr 2005. gada 20. janvāra spriedumā *Gruber*, C-464/01, Tiesa ir atzinusi, ka persona, kura noslēgusi līgumu par precī, kas paredzēta daļēji profesionālai lietošanai un daļēji – lietošanai ārpus tās profesionālās darbības jomas, nevar atsaukties uz noteikumiem par patērētāju aizsardzību, “izņemot gadījumu, ja profesionālā lietošana ir tik mazsvarīga, ka tai ir nenozīmīga loma attiecīgās darbības kopējā kontekstā; tam, **ka neprofesionālais aspekts ir pārsvarā, šajā sakarā nav nozīmes**”.
- 19 Turpretim 2022. gada 27. oktobra spriedumā *S.V.*, C-485/21, 27. punkts, Tiesa atzina, ka patērētāja aizsardzība pienākas fiziskai personai, kas ir līguma par nekustamā īpašuma pārvaldību līgumslēdzēja puse, “ja tā šo dzīvokli neizmanto nolūkiem, kas saistīti **vienīgi** ar tās amatu vai profesiju”. Tādējādi Tiesa šajā gadījumā norāda uz kritēriju, kas saistīts vienīgi ar amatu vai profesiju.
- 20 Ņemot vērā iepriekš minēto, rodas jautājums par to, kā – ņemot vērā Padomes Direktīvas 93/13/EEK 2. panta b) punktu –, ir jāinterpretē patērētāja jēdziens situācijā, kad līgumam ir jaukts lietojums, kas ir daļēji saistīts ar patērētāju un daļēji ar amatu vai profesiju. Vai šādā situācijā ir nepieciešams konstatēt līguma dominējošo mērķi, vai pietiek tikai ar to, ka tiek konstatēts, ka līguma ar amatu

vai profesiju saistītais raksturs nav ekskluzīvs? Tādējādi Tiesas atbilde ļaus izvērtēt divējāda lietojuma līgumus, kas vienlīdz kalpo gan lauku saimniecības, gan mājsaimniecības vajadzībām. Ņemot vērā tendenci paplašināt patērētāju tiesību aizsardzības instrumentu darbības jomu, ir lietderīgi noteikt, kādi kritēriji būtu jāpieņem, lai nodrošinātu patērētāju aizsardzību.

- 21 **Otrā prejudiciālā jautājuma** mērķis ir noskaidrot, vai valsts tiesību norma, kurā paredzēta iespēja piemērot elektroenerģijas patērētājam līgumsodu par uz noteiktu laiku noslēgta elektroenerģijas piegādes līguma pirmstermiņa izbeigšanu, ir saderīga ar Savienības tiesībām.
- 22 Iesniedzējtiesas šaubas ir saistītas ar Enerģētikas likuma 4.j panta 3.a punktu, kurā paredzētas galalietotāja tiesības izbeigt elektroenerģijas piegādes līgumu bez maksas un bez citas kompensācijas, kas nav noteikta līgumā. Tādējādi šī tiesību norma ir attiecināma uz līgumu, kurā puses var noteikt līguma darbības termiņu un līguma izbeigšanas nosacījumus.
- 23 Šīs šaubas ir radušās saistībā ar Direktīvu 2009/72/EK. Iesniedzējtiesa uzskata, ka minētajā direktīvā ietvertais primārais princips ir iespēja brīvi mainīt elektroenerģijas piegādātāju, kā arī īpaša patērētāju aizsardzība. Dalībvalstīm ir jāveic atbilstīgi pasākumi, lai aizsargātu tiešos lietotājus, un jo īpaši jānodrošina pietiekama aizsardzība neaizsargātajiem lietotājiem. Katrā ziņā attiecībā uz lietotājiem, kuri ir mājsaimniecības, šie pasākumi ietver I pielikumā izklāstītos pasākumus. Iespēja atteikties no līguma arī ir cieši saistīta ar piegādātāja maiņu.
- 24 Noteikumu mērķis ir, no vienas puses, aizsargāt elektroenerģijas lietotājus, jo īpaši patērētājus, un garantēt viņu tiesības, un, no otras puses, nodrošināt enerģētikas uzņēmumiem vienlīdzīgu piekļuvi lietotājiem. Šajā kontekstā iesniedzējtiesa atgādina Tiesas judikatūru, kas it īpaši ir ietverta spriedumos, 2016. gada 7. septembris, *ANODE*, C-121/15, 36. punkts; 2020. gada 30. aprīlis, *Overgas Mrezhi un Bulgarska gazova asotsiatsia*, C-5/19, 56. punkts, un 2021. gada 14. oktobris, *Viesgo Infraestructuras Energéticas*, C-683/19, 44. punkts). Šajā judikatūrā ir izklāstīti nosacījumi, ar kādiem saskaņā ar Direktīvu 2009/72 ir pieļaujama valsts iejaukšanās elektroenerģijas cenu noteikšanā, lai arī šāda iejaukšanās ir šķērslis konkurētspējīga elektroenerģijas tirgus izveidei.
- 25 Galvenā problēma, kas saistīta ar garantēto brīvību mainīt elektroenerģijas piegādātāju, ir iespēja iekasēt no elektroenerģijas lietotāja - patērētāja maksu gadījumā, ja viņš izbeidz uz noteiktu laiku noslēgtu līgumu. No Direktīvas 2009/72/EK 3. panta 7. punkta, skatot to kopsakarā ar tās I pielikuma 1. punkta a) un e) apakšpunktu, izriet, ka tāda lietotāja gadījumā, kurš vienlaikus ir patērētājs, tam mainot piegādātāju un atsakoties no līguma, maksa nav iekasējama.
- 26 Tomēr Enerģētikas likumā šāds izņēmums nav paredzēts. Ņemot vērā valsts tiesības, saskaņā ar Enerģētikas likuma 4.j panta 3.a punktu galalietotājs var

izbeigt uz noteiktu laiku noslēgtu elektroenerģijas piegādes līgumu bez maksas un bez citas kompensācijas, kas nav noteikta līgumā. Tādējādi šis noteikums ļauj šādā līgumā paredzēt, ka no lietotāja var iekasēt līgumā paredzētās “maksas un kompensācijas”. Enerģētikas likumā nav noteikti nekādi citi šo maksu un kompensāciju kritēriji, kā arī nav paredzēts izņēmums attiecībā uz patērētājiem.

- 27 Savukārt attiecībā uz patērētājiem valsts doktrīnā ir vienīgi pieļauts, ka pārmērīgu sodu par līguma izbeigšanu var atzīt par spēkā neesošu darījumos ar patērētājiem. Tāpēc līgumsoda apmēru var izvērtēt, veicot pārbaudi par noteikumu negodīgumu. Tas jo īpaši attiecas uz gadījumiem, kad šādi līgumsodi praksē bloķētu uz noteiktu laiku noslēgtu līgumu izbeigšanu, kas būtu pretrunā Enerģētikas likuma 4.j panta 3.a punktam, kurā noteikts, ka uz noteiktu laiku noslēgtus līgumus var izbeigt.
- 28 Iesniedzējtiesas ieskatā šādu patērētājiem piemērotu līgumsodu pieļaujamība var apdraudēt Direktīvas 2009/72/EK 3. panta 5. un 7. punktā paredzētās aizsardzības funkcijas.

DARBA VERSIJS